

nyét, a programhoz szükséges óraszámokat, azok hozzáférhetőségét. A 3739 megkeresett iskola közül 367-en válaszoltak. A füzet összesen 39 különböző program leírását tartalmazza. A szerkesztők megkülönböztetnek helyi, regionális és országos, valamint komplex programokat. A 367 iskolából csak az iskolák 5,7 %-a jelezte, hogy nem alkalmaznak semmilyen programot. Elég valószínű azonban, hogy az összes megkeresettek közül elsősorban azok az iskolák nem jeleztek vissza, ahol nem használnak ilyen programot. Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy az iskolák közel kétharmada három, vagy akár többféle programot is futtat párhuzamosan, és csupán 27 olyan iskola van, ahol csak egy programot vesznek igénybe. Ezt a részt, csakúgy mint az egész sorozatot a kiadó (Mediconsult, 1027 Budapest, Henger u. 15.) körülbelül ezer iskolának küldte meg. A sorozat egészének, és különösen ennek a füzetnek az áttanulmányozása minden bizonnyal megkönnyíti a választást azoknak az iskoláknak is, amelyek még nem alkalmaznak semmiféle egészségvédelmi programot sem. (A sorozat korlátozott példányban még igényelhető a kiadónál.)

Kassai Melinda

A SZOCIÁLIS MUNKA ETIKÁJA

1995 júniusa korszakhatárnak tekinthető a magyarországi szociális munka történetében. Nem azért, mert új szociális törvényt fogadott volna el az Országgyűlés, vagy egy eddig nem ismert intézmény kezdte volna el működését. Az eredmény, amely ehhez az időponthoz köthető, kevésbé volt látványos. Az országban nem is nagyon értesült arról a közvélemény, hogy ettől az időtől kezdve a szociális munkaterületeken dolgozók végre egy olyan dokumentum alapján tevékenykedhetnek, amely felér a szakma képzetbeli *alkotmányával*.

A rég várt Kódexet négy országos jelentőségű szervezet jegyzi: a Családsegítők Országos Kamarája, a Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, az Iskolaszövetség és a Szociális Munkások Magyarországi Egyesülete. A Kódex elfogadásához azóta csatlakozott több, szintén nagy jelentőségű szervezet is.

Egyeseket talán elkedvetlenít, hogy a Kódex aláírására hazánkban csak a század utolsó évtizedében került sor, de tudomásul kell venni,

hogy szociális munkára csak egy *nyitott társadalomban* van lehetőség. Ezen nyitott társadalom küszöbére értünk el az évtized fordulóján, s ki kellett várnunk, hogy a szakmában megérjen az igény egy átfogó etikai rendszer lefektetésére (s ez még mindig gyorsabban sikerült, mint a szakmai standardok kidolgozása), valamint azt is ki kellett bőjtölnünk, hogy kellő tapasztalat gyűljön össze egy, a mai magyar viszonyokra alkalmazható etikai kódex megírásához.

A *szociális munka* kifejezés ellentmondást rejt magában. Ez csak akkor oldható fel, ha megvizsgáljuk a kifejezés két lehetséges feloldását. Az egyik értelemben a szociális munka a *társadalomért* végzett tevékenység, melynek eredményei a társadalmat szolgálják abban az értelemben, ahogyan például a cipész elkészít egy cipőt, új produktumot, *munkájával új értéket hoz létre*. Bármennyire is hízelgő ez a megközelítés, tisztában kell lennünk azzal, hogy a szociális munka a szó eredeti értelmében nem teremt értéket, hanem sajátos eszköztanrendszerével az érték(ek) hiányát igyekszik pótolni.

A kifejezés egy másik lehetséges feloldása a *társadalmi munka* lehet abban az értelemben, hogy a szociális munkát végző személy feladatát *szolgáltatnak, küldetésnek* tekinti, melyre egy magasabb eszmében gyökerező hit, ha úgy tesszük, a szeretetet motiválja a segítséget nyújtó embert. Ebben a megközelítésben a szociális munka a *szeretve segíteni a másikon* szinonimájaként fogható fel. Megvizsgálva a szociális munka általános gyakorlatát mind Magyarországon, mind a szakmában nagyobb múlttal rendelkező államokban, egyértelműen kijelenthetjük, hogy ez az eseteknek csak kis százalékában érhető tetten. Ezzel kapcsolatban kedvelt példája a szociális munka történetének a *bibliai irgalmas szamaritánus története* (vö. Lukács 10, 30-37), ahol a szociális munkás előképe nem az egyébként hízelgő szimbólumként megjelenő szamaritánus, hanem a fogadós, aki a konkrét feladatot hosszútávon, *térités ellenében*, igaz, korrektül látja el.

A szociális munka azonban nemcsak elnevezésében, de megvalósulásában is hordoz ellentmondásokat. Az egyik oldalon a társadalom ad megrendeléseket a *szociálpolitika* csatormáján keresztül. A szociálpolitika a bibliai szamaritánus módjára megrendeléseket közvetít, s egyúttal meg is tervezi azt. A szociális munka a gyakorlat nyelvén fordítja le a szociálpolitikai törekvéseket, s jó fogadós módjára megvalósítja

az általa közvetített megrendeléseket. Úgy tűnik tehát, hogy miközben mindketten a kliensért vannak, mintha csak egymással lennének elfoglalva, s azon igyekeznek, hogy egymással adekvát párbeszédet folytassanak.

A szociális munka *tárgyát* sem lehet tudományos egzaktással egyetlen feladatban megfogalmazni, hiszen ebben a munkában éppen olyan fontos a megelőzés, mint az esetkezelés. Ez az állítás viszont azt feltételezné, hogy a társadalom minden tagjára oda kellene figyelnie, amire *ab ovo* képtelen, ha nem akar a „bús Danaida lányok” módjára lehetetlenre vállalkozni, hiszen ehhez sem ereje, sem eszközrendszere nem elég hatalmas. Munkája tehát főképpen a problémáikat egyedül megoldani nem tudókra, vagy a potenciálisan közvetlen veszélyben lévőkre terjedhet csak ki.

A szociális munka tehát, mint azt megállapítottuk, valamilyen *hiányt* igyekszik pótolni. Az európai kultúrkörben ezt a hiányt leginkább szeretetként tudnánk definiálni. A szeretet olyan hiányként, amely nem elégzik meg a homályos életérzéssel, hanem azt az együttélés gyakorlatában is igyekszik megvalósítani. A legközvetlenebb itt a keresztényi felebaráti szeretetre hivatkozunk, amelynek totális megvalósulása esetén a szociális hátrányok csak borgőzös rémálmok lennének.

Mivel a felebaráti szeretet intézménye napjainkig nem volt képes a problémák megoldására, ezt a hiányt valamivel be kell tölteni. Ha ezt meg tudjuk világosan fogalmazni, akkor nyilvánvaló, hogy a hiányból adódó *szükségletet* ki is kell elégíteni. Ahhoz azonban, hogy bármilyen szükségletet ki tudjunk elégíteni, előbb meg kell ismernünk az ahhoz kapcsolódó tényeket, amely csak a *tanulás* révén lehetséges.

Bár a tanulás folyamatának több szintere is lehetséges, kijelenthetjük, hogy a szociális munka jelenlegi szakaszában a fő szintér csak az intézményesített képzés lehet. Ez természetesen egyben *rendszeralkotást* feltételez, hiszen enélkül nem lehetne azokat a célokat elérni, amelyeket a speciális problémák felvetődése okoz. Mind a tanulás maga, mind a rendszeralkotás racionalizálja az életet, lévén, hogy a különböző rendszereket csak az ész segítségével lehet átlátni és felépíteni. Ez a tény viszont ahhoz vezet, hogy egy, az emberi életben alapvető érzelmeket inadekvát módon, *ésszel* kell helyettesítenünk. Ez a szociális munka soron következő paradoxona.

A fentiek értelmében eljutottunk egy olyan küszöbhez, melynek átlépésére csak a *ráció* képes. Ez igyekszik tehát megtenni mindazt, ami az együttélés szabályozásából reá várul. Mivel a felebaráti szeretet társadalmi szinten csődöt mond, az ész az, amely kísérletet tesz arra, hogy az emberek közötti kapcsolatokat a szabályok szintjén befolyásolja. Ezt teszik a világvallások éppúgy, mint a különböző társadalmi ideológiák: megfogalmazzák azt a minimumot, melynek segítségével az emberek közötti kapcsolatok kiszámíthatókká válnak, ezáltal olyan sajátos viszonyrendszert kialakít ki, amely a mindennapi élet szövevényes viszonyai között aránylag stabil eligazodási pontokat biztosít a társas viszonyban élő emberek számára. De hogyan is működik ez a szociális munkában?

Az élet megközelítését a szociális munka szemszögéből négyféle rendszer segíti: *biológiai alapok, társadalmi meghatározottság, hit, tudomány*. A szociális munka akkor működik jól, ha megfelelő információkat szerez mind a négy rendszer területéről. Ez magyarázza azt a tényt is, hogy a szociális munkának miért kell oly sokféle kinyújtania csápjait, s hogy a szociális munka nem kis pszichológusokat, kis orvosokat, kis jogászokat, kis teológusokat igényel, hanem profi szociális munkást, aki kompetenciahatárai-val tisztában lévén csak azokra a lépésekre szánja el magát, amelyre az adott kliens(ek) érdekében kényszerül – azokat a lépéseket viszont maradéktalanul megteszi. Ha a szociális munkás a négy alrendszer közül csak az egyik mellett kötelezi el magát, csak rosszul dönthet, hiszen a felvetődő kérdésekre csak hiányos válaszokat tud adni. Bármelyik alpillért, alrendszert számításán kívül hagy, döntése – és így megoldási javaslata is – féloldalas lesz. Így válik az is érthetővé, hogy a szociális munkások képzésében miért van szükség a fenti területek mélyreható megismerésére.

A fenti négy rendszert összeköti az is, hogy mind *értékfüggő*. Így van ez akkor is, ha a tudományokat igyekszünk megisztitani az értékek sallangjaitól, mivel az emberi léttel kapcsolatos tudományterületek valamilyen módon értékektől behálózottak. Vegyük most sorra, hogyan jelenik meg mindez az Etikái Kódexben.

Biológiai alapok. Az embernek – mint az élőlényeknek általában – legfontosabb szempontja az élet és a túlélés. Ez a tény bizonyos fokú önzésre kényszeríti, hiszen ha önmaga életét nem tudja biztosítani, minden egyéb tevékenysége is

veszélybe kerül. A *Welch* által leírt *humán ökoszisztemben* az alaphoz tartoznak a kielégített fizikai szükségletek (étel, hajlék, biztonság), a jól működő test és az egészség.

A szociális munka elsődleges feladata, hogy azokat az alapvető feltételeket biztosítsa kliensei számára, amely nélkül a továbblépés nem történhetne meg. Ezt a kérdést szabályozza a Kódex 6. és 8. pontja: „6. A szociális munka célja, hogy megelőzze, enyhítse és megakadályozza az egyének, családok, csoportok, közösségek nélkülözését és szenvedését... 8. A szociális munkás/szociális munkát végző tiszteletben tartja minden ember értékét, méltóságát, egyediségét.”

Társadalmi meghatározottság. Bár a létfeltételek biztosítása mindenképpen alapvető fontosságú, a társadalomban élő ember azonban nem hagyatkozhat a biológiai lét elsődlegességére, hiszen éppen amiatt, mert közösségekben él, rendeznie kell azokat a viszonyokat is, amelyek az adott környezettel kapcsolatban tartják. Magát az önfenntartást is veszélyeztetné az, ha pusztán önző érdekeit tartaná szem előtt, mivel a társadalom révén jut hozzá olyan szolgáltatásokhoz, amelyek életének fenntartását megkönnyítik. Éppen ezért van elengedhetetlenül szüksége arra, hogy az alapvető együttélési normákat betartsa, és lehetősége szerint környezetével is betartassa. Így joggal várhatja el, hogy a társadalom önálló értékkel rendelkező egyének fogadja el őt, akivel szemben bizonyos kötelezettségei vannak. A kódexnek nyilvánvalóan erre a kérdésre is ki kell térnie. Erre utalnak a következő pontok: „7. A szociális munkás/szociális munkát végző felelősséget vállal a kliensek érdekeinek érvényesítésében, igyekszik megelőzni minden olyan intézkedést, politikai állásfoglalást, gyakorlatot, amely a kliensek bármely csoportjának negatív megkülönböztetését eredményezi... 10. A szociális munkás/szociális munkát végző joga és kötelessége a döntést hozók, valamint a közvélemény figyelmét felhívni mindarra, amiben a kormányzat, a társadalom vagy egyes intézmények felelősek a nélkülözés és a szenvedés kialakulásáért, illetve amivel meggátolják ezek enyhítését.”

Hit. A társadalom hajlamos arra, hogy tagjait azok „hasznossága” alapján rangsorolja. Állandó a kísértés, hogy a társadalmi hozzájárulás mértéke szerint ítéljen meg embereket, figyelmen kívül hagyva azok egyéni értékét, érzelmeit. A vallás éppen azért (is) fontos társadalmi in-

tézmény, mert bizonyos értelemben „privilegiumokat” biztosít a társadalom periferiájára sodródottaknak, ezáltal a társadalom élő lelkiismeretének szerepét is betöltik. Ugyanakkor a vallások az általuk értéknek tekintett szellemi javakat csak azok számára igyekeznek biztosítani, akik maguk is osztoznak adott vallási irányzat ideológiájában, alapvető nézeteiben. Ezen emberek számára természetesen *törvényeket* állapít meg, melynek betartása vagy figyelmen kívül hagyása dönti el az illető személy valláshoz, egyházhöz tartozását. Ezért is elengedhetetlen a vallási hovatartozástól függetlenül kezelni a kliensek problémáit. A Kódex munkapéldányában, illetve az ennek egyik alapját képező Szociális Munkások Brit Szövetségének Etikai Kódexében (10/3. pont: „[a Társaság minden egyes tagja] *nem lesz személyválogató különböző előítéletek alapján, úgy mint származás, társadalmi helyzet, nem, kor, vallás vagy a társadalmi hozzájárulás mértéke.*”) ez még szövegszerűen szerepelt. A végleges magyar változathoz ez a konkrétizálás azért maradt ki, mert a konferencia résztvevőinek véleménye szerint így a Kódex 9. pontja tágabban értelmezhető, s ez a kliensek szempontjából kedvezőbb: „A szociális munkás/szociális munkát végző megkülönböztetés nélkül működik együtt a hozzáfordulókkal, az őt alkalmazó szervezet feladatkörébe tartozókkal.”

Tudomány. Az előző három alappillér mindegyike meghatározó a szociális munkában. Mivel azonban a szociális munka – mint azt az előzőkben megállapítottuk – racionális tevékenység, ezért támaszkodnia kell azokra a tudományok által leírt folyamatokra, felfedezésekre, amelyek az eredményes munkát elősegítik. Így szerveződnek a szociális munkában *sajátos eszköztudományok* a szociálpolitika, a jog, a pszichológia, a szociológia, az egészségtudomány, a pedagógia stb. tudományos eredményei. A tudomány azonban maga is rendszerekben és általános törvényszerűségeken gondolkodik, ezért az egyes emberek problémáinak esetében csak vezérfonalként állnak a szociális munka rendelkezésére. A szociális munkásnak egyszersmind azt is tudomásul kell vennie, hogy bár ismereteit igen széles körből veszi, tisztában kell lennie azokkal a határokkal, amelyeket nem léphet át, és tudnia kell azt is, mikor kell külső szakemberhez fordulnia. Ezt fejt ki a Kódex 4. és 12. pontja: „4. A szociális munka *államilag elismert oktatásra és szakmai gyakorlat során elsajátítható ismeretekre és készségekre épül... 12.*

A szociális munkásnak/szociális munkát végzőnek e célokat integritással és szakmai hozzáértéssel kell szolgálnia. A szociális munkás/szociális munkát végző elfogadja, hogy minden szakma kompetenciája véges és a kliens érdekei megkívánják mindazok együttműködését, akik osztoznak a kliensért viselt szakmai felelősségben."

A fentiek értelmében világossá válik miért kell a szociális munkában mind a négy rendszerre támaszkodni, ahhoz, hogy a kliensek valóban a nekik legmegfelelőbb segítséget kapják meg.

Mivel a szociális munka (abban az esetben is, ha a kliens kifejezett kérésére kezdünk hozzá) beavatkozás a problémával küszködő ember életébe, ezért az általános társadalmi normákon túl további kötelezettségek hárulnak a szociális munkásra. Ezt a brit kódex Preambulumában le is szögezi: „Valamely szakmához való tartozás bizonyos kötelezettségeket von maga után, a rendes állampolgári kötelezettségeken túlmenően.” Erre a magyar kódex külön pontban nem tér ki, de külön fejezeteket szentel a munkatársakkal, a munkahellyel, illetve a szakmával való kapcsolatnak, ahol ezeket a brit kódexnél részletesebben megfogalmazza.

Külön érdekessége a magyar kódexnek a *szociális munkás/szociális munkát végző* kifejezések következetes használata. Mivel ma Magyarországon a szociális szférában dolgozóknak csak elenyésző kisebbsége rendelkezik szociális munkás *diplomával*, a kódexalkotóknak figyelembe kellett venniük azt a követelményt, hogy az Etikai Kódex a szakmában dolgozó valamennyi kollégára kiterjedjen. Nyilvánvaló, hogy a szakma szakember-összetételének jelentős változása után ezt a kifejezést felül kell majd vizsgálni.

A brit kódexben foglaltakkal összevetve a magyar kódex szövegét, azt látjuk, hogy az utóbbi jóval részletesebben tárgyal egyes kérdéseket, nyilván azzal a nem titkolt céllal, hogy a benne foglaltakat a szakma általános normájává tegye. Általános törvényszerűségnek látszik a szociális munka területén nagy múlttal rendelkező országokban, hogy ez a fajta részletezés az etikai kódexekből mindinkább kiszorul, amikor bizonyos kérdések tisztázására már nem a kódexen belül kell kitérni, azokat szabályozni. Ehhez azonban arra van szükség, hogy ezek a szabályok általános normákká váljanak, s hogy a szakmát életre hívó társadalom ismerje és elismerje a szociális

munka helyét az egészséges társadalomért folyó küzdelemben.

A *Hegyesi-Talyigás* szerkesztette *Sárga Könyv* számtalan olyan példát tartalmaz, amelyben a szociális munkás valamilyen etikai választás elé kerül. A példák végkicsengése szinte minden esetben a következőkben foglalható össze:

- a szociális munkásnak mindig tekintettel kell lennie kliense egyéni méltóságára, értékeire;
- a szociális munkás nem tanúsít előítéletet;
- kliensei érdekeit előtérbe helyezi a sajátjaival szemben;
- nem szabad a hatalom, a politika, a bürokrácia érdekeit előtérbe helyezni a klienseivel szemben;
- esetenként szembe kell szállnia egy szűkebb közösség vagy az egész társadalom értékrendjével.

Ezek alapján a szociális munkásnak valamiféleképpen egy forradalmár jellemvonásaival kellene rendelkeznie, hiszen nemcsak az átlagnál önzetlenebbnek, toleránsabbnak, de progresszívebbnek, sőt, radikálisabbnak is kell lennie. Ennek kapcsán azonban fel kell tennünk a kérdést: *kik a szociális munka valódi megrendelői: a kliensek, a társadalom, vagy maga az állam (önkormányzat)?*

Ha az államot tekintjük annak, akkor a szociális munkás a lehető legkényelmesebb szerepben tetszeleghet: egyszerű végrehajtóvá válik, akinek nincs arra gondolja, hogy etikai dilemmákon tépelődjön: egyszerűen megteszi azt, amit mondanak neki. Távírányítóként törvények, helyi rendeletek, munkaköri leírások használhatók. Ez a szemlélet a hivatalnoki, bürokratikus értékrendet követi: hű a munkaadóhoz, az utasításokat betartja és betartatja. Teljesen más a helyzet akkor, ha *megrendelőnek a társadalmat tekintjük*. Ebben a szituációban a szociális munkásnak arra kell koncentrálnia, amit a társadalom elvár tőle. Abban az esetben is, ha toleráns, de abban az esetben is, ha türelmetlen társadalomról van szó. Az első esetben, egy mássággal kapcsolatban *nyitott* módon viselkedő társadalomban a szociális munkás szerepvállalása nem okoz gondot. A második esetben viszont a szociális munkásnak a társadalom által általánosan elfogadott értékeket kell követnie, ez pedig azt jelenti, hogy azoknak az értékítéleteknek

is eleget kell tennie, amelyek a közfelfogás értékrendszerét követve a többség erkölcsi hozzáállásából merítenek. Ebben az esetben a szokás-jog feltétlen tisztelete dominál. Ha a szociális munkás ezt az szemléletet követi, akkor egyrészt összeütközésbe kerülhet az állammal, a finanszírozó féllel, másrészt a klienssel is diszharmonikussá válhat a kapcsolata, hiszen rá akar oktrojálni egy tőle esetleg idegen értékrendszerét, inkább gátolva, mint segítve őt a probléma megoldásában. Harmadik lehetőség, hogy a klienst tekintjük megrendelőnek – még akkor is, ha *társadalmi hozzájárulásának* alacsony a szintje. Amennyiben a szociális munkás ezt az utat követi, a szolidaritás és az autonómia értékrendszerét kell szem előtt tartania. Ez hordozhatja magában azonban a legtöbb etikai konfliktus lehetőségét. A szociális munkásnak ebben az esetben kell a leginkább mérlegelnie: a kliens érdekeinek ugyan prioritást adhat, de ezeket az érdekeket (az esetleg fellépő konfliktusok ellenére) a lehető legszélesebb módon kapcsolatba kell hoznia a közösségi és a társadalmi érdekekkel is.

A szociális munkás nem vonhatja ki magát sem az állam, sem a társadalom hatása alól, amikor kliense problémájával szembekerül, sőt, arról sem feledkezhetünk meg, hogy neki magának is van egy sajátos értékrendszere, szakmai tudása, tapasztalata. Az igazi etikai konfliktus ekkor keletkezik: melyik elvárás helyezze előtérbe, melyiknek adja a legnagyobb hangsúlyt, s melyiket sorolja a második, a harmadik, a sokadik helyre...

A magyar kódex megalkotása előtt aránylag egyszerű dolga volt a kérdéssel foglalkozó oktatóknak: különböző külföldi kódexeket dolgoztak fel a szemináriumok és az előadások során, majd összevetették ezek tartalmát a mindennapi élet magyar gyakorlatával. Ezeken az órákon gyakran került szembe a szakma mindennapos gyakorlata az elméletben tanultakkal, a feldolgozott etikai kódexekről nem is beszélve. A problémának csak egyik lehetséges feloldása volt az, hogy a tanított kódexek mindegyike olyan országból származott, ahol a képzés és a szakma szabad fejlődése évtizedekre nyúlt vissza: nem lehet tehát egyszerűen összehasonlítani a külföldi kódexek normáit a magyarországi gyakorlattal. Később lehetőség nyílt a családsegítők etikai kódexének megtárgyalására is. Ennek a dokumentumnak már alapvető értéke volt az, hogy itthon született, a vajúdnál magyar

szakemberek segédkeztek, és az eredményt gyakorló szakemberek kritizálták, módosították, végül elfogadták.

Az igazi változás a szociális munka etikai kódexének megjelenésével köszöntött be: végre egy egységes, az egész szakmát érintő dokumentumot vettünk a kezünkbe, amely – úgy tűnik – hosszú időre meghatározza a mindennapok munkáját, valamint a szakmára felkészítő oktatást.

E kódex tanítása kapcsán szembekerültünk azokkal a problémákkal, amelyek a napi munka során várnak a szociális munkát végző emberre. A hallgatók már az intézmény-bemutató gyakorlatokon szembe kerülnek néhány problémával:

- egyes intézményekben még ma is sok olyan kollégát látnak fontos pozíciókban, akiknek nincs adekvát végzettsége az általuk végzett munkához;
- még ma is gyakran találkoznak olyan véleményekkel, amely szerint ezt a szakmát nem lehet megtanulni, csak hosszú évek tapasztalata alapján, ergo nem szakirányú képzésre, hanem évtizedes gyakorlatra van szüksége a szociális területeken dolgozónak;
- nem igazán találkoznak azzal a lehetőséggel, hogy a kliens választhasson magának segítőt, és azzal sem, hogy a segítő a kódex szellemében megteszi (megteheti), hogy ő váljon el kliensétől.

Érthetőek ezek az észrevételek, mint ahogyan érthetőek ezek indokai is. Az ilyen és ehhez hasonló problémák mellett sem a gyakorlatban, sem az oktatás során nem mehetünk el szó nélkül. Az mindenesetre kitűnik a felvetett problémákból is, hogy az Etikai Kódex vonatkozó részei nem a mai – vagy a közeljövőben megvalósuló – gyakorlat tükréeként, hanem szakmai elvárásként fogalmazódtak meg. Ennek ellenére arra kell törekedni, hogy ilyen jellegű kérdések minél ritkábban merüljenek fel. Ez egyrészt úgy érhető el, hogy a szakmában dolgozó kollégák egyre szigorúbban érvényesítik a Kódex előírásait, másrészt pedig, ha az oktatásban is nagyobb hangsúlyt kap az Etikai Kódex tanítása.

Hordós László Tibor